

במשך 17 שנים נחשבה מילחמת־סיני למיבצע צבאי מזהיר - אך למעשה היה מיבצע כושל ביותר ששגיאותיו טושטשו והועלמו

קדש: הכישלון שהצליח

חדשים — שלראשונה בתולדות צה"ל התאימו למקובל בכל צבאות המכבדים את עצמם — היו יחידה 101 ואחר־כך הצנחנים, אשר יוצרם ומפקדם, אריק שרון, קבע אז כי „לא חוזרים אם אין מבצעים“. תקנים אלה היו גבורים בהרבה מאלה שנהגו לא רק בצה"ל של תחילת שנות החמישים. אלא גם ביחידות ובעוצבות של תש"ח. היתה זו תרומה בעיתה.

ב־1948/9 יכולנו לנהל מילחמה בת שמונה חודשים עם צבאות־ערב. אבל מיד לאחר־מכן נשתנו הנסיבות. ברור היה כי מכאן ואילך עלינו להשיג כל יעד צבאי הנראה לנו נחוץ או חיוני, תוך כמה ימים, ואם נאחר — נחמיץ. אילמלא שינוי הערכין, אשר דיין היה מחוללו הראשי, לא היה צה"ל מסוגל למלא את יעודו במגיבלות שנוצרו.

מישקלו של שינוי זה כה מכריע, עד שניתן להשוותו רק לפירוק הפלמ"ח עליידי בן־גוריון ולבניית צה"ל כצבא־מילואים מהיר־גיוס, עליידי ייגאל דיין.

את העלאת התקנים השלים דיין בשני צעדים נוספים. הראשון: הוצאת בעלי התפקידים הוותיקים והקשיחים, והחלפתם בקצינים צעירים ורעננים יותר. ה־שני: העברת בסיסה של לוחמת היבשה בצה"ל מן הרגלי והנשק האישי, אל הרק"מ — רכב־הקרב־המשוריין — המסתייע במטוס. בפועל אומנם לא תרם דיין עצמו הרבה לעניין האחרון, ואף הפריע לעיתים את העושים במלאכה זו. אך בכל זאת היתה התרומה תרומתו, כי ה־אחריות הסופית להנהגת השינוי נחה עליו — והוא היה הנושא בנטל הכישלון, אילו נגרם.

דיין הרמטכ"ל הוא שהציב ב„קדש“ צה"ל חדש ומשופר, בעזר תכונות שהפכו נכסי־צאף

בעמודים אלה פותח הפרשן הצבאי בנימין עמידרור בסידרת כתבותיו, שנועדה לחשוף ולפרט את השורשים העמוקים יותר להתמוטטות מערכת התפיסות והמושגים של צה"ל ביום־הכיפורים.

בהקדמה שפורסמה בשבוע שעבר, קבע עמ"ד רור כי ה„מחדל“ המפורסם של יום־הכיפורים מילא רק תפקיד קטן באסון שאירע באותו יום, וכי למעשה היו סיבותיו עמוקות הרבה יותר: אי־הכוננות להבחין בכישלונות, מיסוד השגוי אות שגרמו לכישלונות אלה, וקידוש תורות־לחימה פסולות ומוטעות לחלוטין, שהפכו לניכסי־צאף־ברזל.

כמו כל המאמרים החתומים ב„העולם הזה“, משקף גם מאמר זה את דעתו הבלתי־מעוונרת של הכותב, והוא לבדו אחראי לה. „העולם הזה“ יפרסם ברצון דעות סותרות, ברמה דומה, ומי מין את האישים המעורבים במאורעות המתוארים להגיב בצורה הולמת מעל עמודי עיתון זה.

מאת בנימין עמידרור

לכך נדרשה, כתנאי מוקדם, החלפת המנטאליות ה־בסיסית של צה"ל מורשת ההגנה והפלמ"ח, במנטאליות מיקצועית אמיתית. הנוגדת אותה בתכלית. אבל המחדר שים עצמם היו כנראה ספוגים מדי במורשת מוצאם, וכל שעלה בידם הצטמצם להקניית אופייה הבלתי־מיקצועי — ביודעין, לא יותר. לכן, כל השינויים החשובים אשר נימנו קודם בוצעו, בפועל, באורח חלקי, ובתקופת קדש עדיין לא יצאו מרביתם מגדר התחלות שיטהיות. נגזר איפוא על צה"ל שישפר את עצמו בתהליך איטי, ממושך ויקר של „ניסיון וכישלון“.

תופעה זו נתגלמה בכל הרמטכ"לים של צה"ל עד יו־ב־הכיפורים — אבל במשה דיין אולי יותר מכאשר. כרמטכ"ל, הציב דיין את צה"ל על הדרך העקרונית הנכונה, וגם דחה אותה עליה כמה צעדים. ליותר מוזאת לא היה, כמסתבר, מסוגל.

תרומתו הראשית של דיין לצה"ל היא העלאתה מהר־תית של רמת ה„דבקות במטרה“ והחלטיות הביצוע אצל החייל הפרט, כמו אצל היחידה והעוצבה בשלמותן, בכל צורות הקרב ובעיקר בהתקפה.

כפי שהראה קדש, התפתח חיל־האוויר בכיוון זה בכוחות עצמו, אך לגבי הצבא בכללו ולצורך התפיסות האיסטרטגיות והאופרטיביות המנחות אותו, קובע יתרון אופיים של כוחות היבשה. עליהם, ולא על חיל־האוויר (או חיל־הים), מוטל לתקוף כדי לכבוש יעדים שבשטח האוייב — או להימנע מכך ולהסתפק בהתנוונות בלבד. מכשיר הביצוע, ההדגמה וההטמעה של התקנים ה־

בשישה באוקטובר 1973 התייצבה למיבחנה ה־אחרון מערכת התפיסות והמושגים המיקצועיים, אשר עליה ולפיה ניבנה צה"ל, אורגן ואומן למילחמה משך שנים.

התמוטטותה היתה מהירה ונחרצת כניכר, עד שהגייסות נאלצו לאתגר תחלופים בתוך הלחימה, כדי שיוכחו להתמודד ולנצח בנסיבות שכן נתקדו, ואשר לקראתן לא הוכנו.

בשלביה הראשונים של המילחמה אומנם ניסה צה"ל ללחום בשנית את מילחמת ששת־הימים. אבל המערכת שהתמוטטה נוצרה לא ביוני 67, אלא עוד קודם־לכן. הניצחון המרשים הוא רק חיזוק ואישר, כביכול, את התפיסות אשר גובשו והונהגו בצה"ל כליקתי „מערכת־סיני 1956“, היא מיבצע קדש.

מערכת־סיני סימנה את קיצו של השלב הראשון ב־התפתחותו של צה"ל, שלב תש"ח. אישים בחודש אוקטובר 73 הסתיים השלב השני, שלב „קדש־כיפורים“. אולם אם ברצוננו להבין היטב את צה"ל של כיפורים, אין די לנו ששוב נחזור לערב ה־29 באוקטובר 1956, בו נפתח מיבצע קדש, אלא עלינו לפנות אל האדם — רבי־אלוף משה דיין, הרמטכ"ל הרביעי של צה"ל, אשר חותמו האישי טבוע לא רק בקדש, אלא גם בצבא אשר יצא אז למילחמה.

דיין הטוב והרע

צה"ל של תש"ח היה, בעיקרו, אירגון „ההגנה“ בגילגול כעיר־צבאי. צה"ל של קדש כבר קנה ל־עצמו והטמיע בתוכו הרבה ממאפייניו של צבא רגיל.

התפיסות והמושגים של צה"ל שהתמוטטו כהרף עין ביום הכיפורים - נולדו במיבצע קדש

השוואף לחשוב, להיבנות ולפעול על־פי שיקולים ומורשנים מיקצועיים מובהקים.

ההשפעות הפוליטיות והחברתיות שאיפיינו את צה"ל הישן נעלמו מיורשו, והופיעו בו מרכיבי־עוצמה חדשים, אשר בילעדיהם לא יתואר צבא מודרני — חיל־אוויר, טנקים, ארטילריה, צנחנים. הללו הופעלו עתה במיסגרות יחידתיות ועוצבתיות — עד אגדה — ועל פי תורת ותפיסות עדכניות, ילדות מילחמת־העולם השנייה: שיתוף פעולה ביקחילי ובין־זרועי, „ציוות־קרב“, ו־עוד.

מבחינה מעשית, לא נצטרפו כל השינויים ייבם הללו למהפכה אמיתית, היורדת עד לשורשיהם.

דיין היה רמטכ"ל טוב, אך במילחמת־קדש נתגלה כמחנכן וכמצביא גרוע ביותר

ברזל. משה דיין המצביא הוא שתיכנן את המיבצע וניהל אותו. הכרחי הדבר שנבחין בין השניים, משום שהרמטכ"ל הטוב התגלה כמצביא גרוע.

המצביא הכושל

התכונות שגידה דיין כמפקד־גדוד וכרמטכ"ל היו, כשלעצמן, חיוביות, והן חיוניות למצביא — בתנאי שהן מופעלות בכפיפות ל„עקרונות המילחמה“, ואינן גורמות הפרת כללי־הלחימה הרלוונטיים. מתכננו ומנהלו של מיבצע „קדש“ לא מיי לא אחר הדרישות הללו. להיפך, הוא חש חיי